

Niniejsza praca nie wyczerpuje niestety wszystkich zagadnień, związanych z historią Zadrutników, stanowiąc wszakże przyczynek nie tylko do dalszych prac i poszukiwań, lecz także zaproszenie do rzeczowej dyskusji historycznej, wolnej od niezdrowych emocji i chwytów marnej publicystyki. W podobny sposób traktować należy zarys postulatów metodologicznych nakreślony na wstępie niniejszego tekstu.

[*] Zadrutniki, ros. Задрутники – terminem tym, utworzonym od polskich słów za drutem, określano internowanych Rosjan (w tym emigrantów) w polskich obozach jenieckich w latach 1919-1924. Patrz: rosyjskie gazety i czasopisma z lat 1920-1924 takie jak Вестник эмигранта, Свобода, За Свободу!, Родное слово, Голос Казачества i in.

[1] Por. np.: Sielicki F.: Mereżkowski w Polsce międzywojennej [w:] Przegląd Humanistyczny, No. 3, 1973; tenże: Michał Arcybaszew w Polsce [w:] Ibid., No. 6, 1974. Ze źródeł najbliższych czasom emigracji rosyjskiej w Polsce, niezmiernie cenne są również publikowane w latach trzydziestych artykuły i eseje Mariana Zdziechowskiego; część z nich weszła do znanej książki Od Petersburga do Leningrada (pisownia oryginalna), Wilno 1934. Badacz ten opublikował również szkice historyczno-literackie zatytułowane Widmo przyszłości (Paris: Edition l'Age d'Homme 1983) Równie cenną, choć nazbyt ogólną w zakresie emigracyjnej literatury rosyjskiej w Polsce jest oczywiście książka Siergieja (Sergiusza) Kułakowskiego Pięćdziesiąt lat literatury rosyjskiej (1884-1934), Warszawa: Hoesick 1939. Niewątpliwie najwięcej informacji odnaleźć można w publicystyce rosyjskiej i polskiej tego okresu oraz w pracach naukowców czeskich rosyjskich i amerykańskich traktujących o tzw. „pierwszej fali” emigracji rosyjskiej, a poświęconych całościowemu przedstawieniu problemu – patrz przypis następny.

[2] Chodzi tu o następujące prace polskich naukowców: Kowalczyk A.S.: Sawinkow w Polsce [w:] Res Publica, No. 9, 1988. Pod tym samym tytułem wspomniany autor opublikował również książkę. Inne prace: Kulczycka-Saloni J.: Z dziejów literackiej emigracji rosyjskiej w Warszawie dwudziestolecia [w:] Przegląd Humanistyczny, No. 1 (316), 1993. Prace opublikowane w III tomie Studia Rossica Instytutu Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego, pod red. W. Skrundy i W. Zmarzer, Warszawa 1996, ze szczególnym uwzględnieniem prac T. Szyszko, B. Białokozowicza, W. Skrundy, T. Zienkiewicz, I. Obłąkowskiej-Galanciak, oraz O. Rozinskiej.

[3] W niniejszym przypisie należałoby umieścić około stu znanych mi prac z tego zakresu. Z oczywistych względów przytoczę tu zaledwie kilka z nich: Ковалевский П.: Зарубежная Россия, t. 1 i 2, Париж: 1971; Raeff M.: Russia Abroad. A Cultural History of the Russian Emigration 1919-1939, New York-Oxford 1990; Putna M.C. Rusko mimo Rusko, d. 1 i 2, Praha: Petrov 1994. Z prac polskich należy tu również wspomniana w przypisie pierwszym książka S. Kułakowskiego; także w pracach wymienionych w przypisie drugim zwraca się uwagę na ten aspekt życia polskiej części rosyjskiej emigracji.

[4] Według moich danych należy mówić o łącznej liczbie około stu dwudziestu tytułów. Poczynając od 1919 r., w różnych latach liczba ukazujących się gazet i czasopism rosyjskich w Polsce wahała się od pięciu do około trzydziestu.

[5] Pierwszą bogato udokumentowaną pracą poruszającą tematykę polskich obozów dla jeńców i internowanych jest dwutomowa monografia Zbigniewa Karpusa i Waldemara Rezmara: Tuchola 1914-1923. – Część 1: Obóz jeńców i internowanych 1914-1923. Toruń: Wydawnictwo UMK 1997. Część 2: Choroby zakaźne i walka z nimi 1920-1922. Toruń: Wydawnictwo UMK 1998. Praca ta stanowić ma w zamierzeniu autorów część wielotomowego opracowania całościowego przedmiotowej problematyki.

[6] Chodzi o jeńców wziętych do niewoli na galicyjskim odcinku frontu.

[7] Problem określenia rzeczywistej ilości obozów dla jeńców i internowanych wynika m.in. z niespójnej nomenklatury i numeracji tychże. Za podstawę niniejszych szacunków przyjmuję następujące obozy (w nawiasie podaję numer obozu): obozy dla jeńców wojennych: Strzałkowo (1), Tuchola (7), Rembertów (?); obozy dla internowanych: Dąbie k/Krakowa (1), Wadowice (2), Łańcut (3), Pikulice k/Przemysła (4), Skalmierzyce-Szczypiorno (5), Aleksandrów Kujawski (6), Kalisz (10), Piotrków (11), Ostrów Łomżyński-Komorowo (14), Toruń (15), Różany (18), Płock (19), Radom (20), Dorohusk (23), Poznań (?); obozy koncentracyjne: Białystok (21), Lwów (23), Puławy (24). Ponadto istniały przynajmniej trzy punkty koncentracyjne (zbiorcze) w Wołkowysku, Brześciu Litewskim i Kowlu. Ponadto dla celów wymiany jeńców na mocy postanowień traktatu ryskiego w Baranowiczach i Równem uruchomiono tzw. punkty wymiany.

[8] Patrz: Свобода, 5(144), 1921.

[9] Ibid., Nr 26(165), 1921. oraz Nr 134, 1920.

[10] Ibid., Nr 134, 1920; 32(165), 1921.

[11] Ibid., Nr 5(144), 1921; w roku 1924 około 90 osób wyjechało do Francji. Obóz dla jeńców wojennych w Strzałkowie wraz z obozem w Tucholi stał się głównym źródłem jednej z najbardziej znanych polemik „około-historycznych”, jakie rozegrały się na łamach prasy rosyjskiej w latach 1995-2000 i następnych, a dotyczącej – w opinii grupy rosyjskich publicystów, dziennikarzy, rzadziej historyków – tragicznej śmierci w polskich obozach ponad 50-65.000 jeńców bolszewickich. Patrz np. cykl publikacji: Иванов, Ю.В., Филимошин, М.В.: Все пленные были парализованы ужасами [w:] Военно-исторический журнал, Nr 5 i następnie z roku 1995; patrz również: Иванов, Ю.В.: Трагедия польского плена. [w:] Независимая Газета, 16.07.1998; П. Покровский: Морозом и саблей. [w:] Парламентская газета Nr 449, 4.12.2000; Гривенко, Вл.: В этих лагерях умирал каждый пятый... [w:] Независимая Газета, 22.03.2001 oraz szereg innych. Z polskiej strony, w przedmiotowej sprawie głos w prasie rosyjskiej zabrał Zbigniew Karpus: Карпус, З.: Польские лагеря для красноармейцев в 1919-1921 гг.: правда и домыслы. [w:] Независимая Газета, 19.10.2000.

[12] Turincew, Aleksandr Aleksandrowicz – ros. poeta, krytyk literacki, duchowny; ur. w 1896 r. w Moskwie, zmarły 15.12.1984 r. w Paryżu; ukończył gimnazium włodzimierskie, Rosyjski

Wydział Prawny w Pradze; uczestnik rosyjskich emigracyjnych kół literackich – warszawskiej Tawerny poetów i praskiej Pustelni poetów. Był autorem znanego artykułu Поэзия советской России opublikowanego w piśmie Своими путями Nr 6-7, 1925 oraz uczestnikiem almanachu Записки наблюдателя; współpracował z pismami Воля России, Студенческие годы, Версты, Дни, Последние новости, За Свободу!; w roku 1931 ukończył paryski L'Institut de theologie orthodoxe Saint-Serge, w 1949 przyjął święcenia kapłańskie i poświęcił się wyłącznie posłudze kapłańskiej. Pochowany w Paryżu na cmentarzu Sainte-Genevieve-des-Bois.

[13] Patrz: Свобода, Nr 22(161), 1921; Голос Казачества, Nr 3, 1921.

[14] Ibid., Nr 2(141), 5(144), 1921; patrz także: Голос Казачества, No. 2, 1921.

[15] Patrz: Голос Казачества, Nr 1-3, 5, 9, 14, 1921.

[16] Patrz: Свобода, Nr 22(161), 26(165), 1921; o prowadzonych w obozie kursach języka polskiego zamieszczono informację w Nr 30(169), 1921.

[17] Ibid., Nr 22(161), 1921.

[18] Patrz: Свобода, 20.07.1920, s. 3.

[19] Wierzba, J.: Tuchola w latach 1920-1945/48 [w:] Tuchola – zarys monograficzny, pod red. J. Wojtowicza. Towarzystwo Naukowe w Toruniu – Prace Popularnonaukowe Nr 3. Toruń 1962, s. 81. Patrz także: Karpus, Z. i Rezmer, W. (opr.): Tuchola 1914-1923. – Część 1: Obóz jeńców i internowanych 1914-1923. Toruń: Wydawnictwo UMK 1997.

[20] Patrz: Голос Казачества, Nr 11 i 14, b.d., 1921 oraz wskazaną w przypisie poprzednim pracę Z. Karpusa i W. Rezmera.

[21] Prowadzono m.in.: kursy języka polskiego, francuskiego, angielskiego oraz matematyki. Patrz: Новое слово, Nr 12 (11.09.1921), s. 6.

[22] Patrz: Вестник эмигранта, Nr 10, (2.04) 1922; Nr 16, (1.09) 1922.

[23] Patrz: Заря. - Литературное приложение к журналу Новое слово. Nr 2 (7.9.1921), s. 1.

[24] Ibid., s. 2.

[25] Patrz: Новое слово, Nr 12 (11.09.1921), s.4-5.

[26] Patrz: Живое слово, Лагерь Тухоль, 1922, Nr 3, 05.05.1922, s. 5.

[27] Patrz: Заря. - Литературное приложение к журналу Новое слово, Nr 1 (4.9.1921), s. 1-2.

[28] Ibid., s. 4.

Wpisany przez Administrator

poniedziałek, 30 listopada 2009 14:52 - Poprawiony poniedziałek, 01 marca 2010 17:46

[29] Ibid.

[30] Patrz: Заря. - Литературное приложение к журналу Новое слово, Лагерь Тухола, Nr 2, 07.09.1921, s.3

[31] Томнев П.: Пасха за проволокой. [w:] Живое слово. Лагерь Тухоль, 1922, No. 3 (5.5.1922), s. 5.

Źródło <http://www.mochola.org/russiaabroad/mochola/zadrutpl.htm>